

SAVET EVROPE

Platforma za unapređenje zaštite novinarstva
i bezbednosti novinara

Tematski pregled¹
Ažurirano: jun 2018.

UZNEMIRAVANJE I ZASTRAŠIVANJE NOVINARA²

Ovaj tekst sadrži izbor primera sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava i instrumenata Saveta Evrope koji su relevantni za Kategoriju C: Uzbuna, na Platformi Saveta Evrope („Uznemiravanje i zastrašivanje novinara”). Ponuđeni izbor nije iscrpan. Kategorija C se mahom odnosi na sudsko zastrašivanje; na oportunističko, proizvoljno ili nasrtljivo korišćenje zakonodavstva, uključujući zakone o kleveti, borbi protiv terorizma, nacionalnoj bezbednosti, huliganstvu ili borbi protiv ekstremizma; iznošenje isfabrikovanih ili prividnih optužbi; političko zastrašivanje, uključujući govor mržnje i iskaze javnih ličnosti u kojima se oni protiv novinara i medija izražavaju jezikom i tonom maltretiranja ili nipodaštavanja; nasilje ili mešanje koje izaziva oštećenje ili uništenje novinarske opreme ili druge imovine; kaznenu ili osvetničku primenu poreskih ili drugih upravnih ovlašćenja; proizvoljno uskraćivanje pristupa neophodnog za novinarsko izveštavanje; pretnje privatnosti novinara, pretnje njihovom statusu zaposlenog lica, psihološko zlostavljanje, siledžijsko ponašanje, onlajn uznemiravanje i zlostavljanje; ostale oblike zastrašivanja i uznemiravanja.

¹ Ovaj informativni pregled ne predstavlja pravnu procenu upozorenja i ne treba ga tretirati ili koristiti kao takvog.

² Ovaj dokument je preveden na srpski jezik u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022, i projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Srbiji (JUFREX)”. Ovaj nezvanični prevod se objavljuje uz podršku Evropske unije i Saveta Evrope, ali pod isključivom odgovornošću prevodioca.

SUDSKO ZASTRAŠIVANJE

Nerazumno visoka odšteta po tužbi za klevetu: nepostojanje odgovarajućih i delotvornih zaštitnih mehanizama u zakonodavstvu i praksi

Independent Newspapers (Ireland) Limited protiv Irske – [28199/15](#)

Presuda 15. juna 2017.

Preduzeće koje je podnosilac predstavke izdavač je irskog dnevnika *Herald*, koji je ranije nosio naziv *Evening Herald (Ivning herald)*. Godine 2004. *Evening Herald* je objavio niz članaka o konsultantkinji za odnose sa javnošću gđi L., i tom prilikom je izvestio o tome da postoje glasine da je ona u intimnim odnosima s jednim ministrom u Vladi. Gđa L. je tužila preduzeće koje je podnosilac predstavke za klevetu i dobila je parnicu, a porota joj je dosudila odštetu od 1.872.000 evra (što je u raspravi po žalbi pred Vrhovnim sudom smanjeno na iznos od 1.250.000 evra). Preduzeće koje je podnosilac predstavke žalilo se Evropskom sudu za ljudska prava (ESLjP, Evropski sud, Sud) da je iznos odštete prekomeran i da je bilo povređeno njegovo pravo na slobodu izražavanja.

Po oceni Evropskog suda, nerazumno visok iznos odštete za klevetu može imati odvratajući efekat kada je u pitanju sloboda izražavanja i stoga moraju postojati odgovarajući domaći zaštitni mehanizmi da bi se izbeglo dosuđivanje nesrazmerno visokih iznosa na ime odštete. ESLjP je ustanovio da se postojeći zaštitni mehanizmi u ovom konkretnom slučaju nisu pokazali efikasnim. To je pre svega bilo uslovljeno činjenicom da su domaći zakoni sprečavali sudiju da poroti da dovoljno konkretna uputstva o tome šta je odgovarajući iznos odštete za klevetu. U žalbenom postupku, iako je iznos koji je dosuđen u prvom stepenu, na osnovu nove procene, bio zamenjen nižim iznosom, Vrhovni sud nije dao dovoljno obrazloženje o tome kako je izračunat taj novi iznos niti se pozabavio pitanjem domaćih mehanizama zaštite u prvom stepenu i, u tom kontekstu, strogih ograničenja u pogledu izdavanja sudijskih uputstva članovima porote.

Zaključak: Povreda člana 10. Konvencije (sloboda izražavanja).

Proizvoljna primena antiterorističkog zakonodavstva da bi se osudio urednik novina

Fatullayev protiv Azerbejdžana – [40984/07](#)

Presuda 22. aprila 2010.

Podnosilac predstavke, urednik novina, osuđen je na kaznu zatvora u ukupnoj dužini od osam i po godina zbog toga što je u svojim člancima kritikovao spoljnopolitičke i unutrašnjopolitičke poteze Vlade Azerbejdžana. ESLjP je konstatovao da, kao novinar, podnosilac predstavke očigledno nije bio u položaju da utiče ili da u ma kom stepenu kontroliše bilo koji hipotetički događaj o kome je bilo govora u njegovim člancima. Isto tako, on nije izrazio podršku niti se zalagao za neki takav napad. Kao novinar on je bio dužan da iznosi informacije i ideje o relevantnim političkim pitanjima i da izražava mišljenja o mogućim budućim posledicama konkretnih odluka koje donosi Vlada. Stoga je bio proizvoljan zaključak domaćih sudova da je podnosilac predstavke pretio državi terorističkim napadima. Prema tome, ovde se radilo o drastično nesrazmernom ograničavanju slobode izražavanja podnosioca predstavke.

Zaključak: Povreda člana 10. Konvencije (sloboda izražavanja). Novinar treba bez odlaganja da bude pušten na slobodu.

Pogledajte, takođe, neke od primera sudske prakse koji se odnose na zloupotrebu/neprimerenu upotrebu antiterorističkog zakonodavstva protiv novinara:

- **Gözel i Özer protiv Turske**, [43453/04](#) i [31098/05](#), Presuda od 6. jula 2010. [Praktično automatska osuda profesionalnih medijskih radnika zbog objavljivanja pisanog materijala zabranjenih organizacija]: povreda člana 10. Konvencije;
- **Sık protiv Turske i Nedim Şener protiv Turske** [53413/11](#) i [38270/11](#) presude 8. jula 2014. [novinari su optuženi da su pomagali i sudelovali u kriminalnoj organizaciji]: povreda člana 10. Konvencije.

Nepotrebno i nesrazmerno korišćenje krivičnog prava u predmetima koji se odnose na klevetu

Colombani i drugi protiv Francuske – [51279/99](#)

Presuda 25. juna 2002.

U kontekstu razmatranja marokanske molbe za prijem u članstvo Evropskih zajednica list „Le Monde” (*Mond*) objavio je članak pod naslovom: „Maroko: vodeći izvoznik hašiša u svetu”, s podnaslovom „Poverljiv izveštaj baca senku sumnje na svitu kralja Hasana II”. Nakon pritužbe kralja Maroka, pokrenut je krivični postupak protiv prvog podnosioca predstavke, direktora izdanja lista „Mond” i autora članka. Presudom su proglašeni krivima za uvredu stranog šefa države na osnovu zakona o slobodi štampe.

ESLJP je konstatovao da, kada štampa doprinosi javnoj debati o pitanjima koja izazivaju legitimni interes javnosti, ona, teorijski gledano, treba da bude u stanju da se poziva na zvanične izveštaje, ne morajući pritom da sprovodi nezavisna istraživanja. U datom predmetu, informacije koje su predočili podnosioci predstavke bile su od legitimnog javnog interesa i oni su postupali u dobroj veri da objavljuju precizne i pouzdane informacije zasnovane na zvaničnom izveštaju čija tačnost nije od njih zahtevala da ih provere. Prema domaćim zakonima, krivično delo uvrede stranog šefa države, za razliku od obične klevete, ne ostavlja prostor ni za kakav izuzetak od krivične odgovornosti ako se dokaže istinitost navoda. Nemogućnost odbrane na osnovu istinitosti (*exceptio veritatis*) predstavljala je prekomernu meru u cilju zaštite ugleda i prava nekog lica, čak i ako je to lice šef države. Običan delikt klevete bio je dovoljan da se zaštiti svaki šef države od napada na njegov ugled i čast. S druge strane, inkriminacija koja je utvrđena u domaćem zakonodavstvu u suštini daje šefovima država status iznad opšteg prava i štiti ih od kritike samo na osnovu njihove funkcije ili statusa, bez ikakvog uzimanja u obzir interesa koji su u toj kritici zastupljeni.

Ta posebna zaštita koju stranim šefovima država pruža zakon, odobravajući im pritom vanredne privilegije koje su u neskladu sa aktuelnom političkom praksom i idejama ne zadovoljava „preovladavajuće društvene potrebe”.

Zaključak: Povreda člana 10. Konvencije.

Za više primera iz sudske prakse o nepotrebnoj/nesrazmernoj primeni krivičnog ili građanskog prava u slučajevima klevete, pogledajte:

- **Milisavljević protiv Srbije** br. [50123/06](#), Presuda 4. aprila 2017. [Nesrazmerno reagovanje srpskih vlasti na članak napisan o poznatom borcu za ljudska prava]: Povreda prava po Konvenciji;

- **Kapsis i Danikas protiv Grčke** br. [52137/12](#), Presuda 19. januara 2017. [Građanska odgovornost za novinski članak u kome je jedan nosilac javne funkcije opisan kao „potpuno nepoznata ličnost”]: Povreda prava po Konvenciji;
- **Ali Çetin protiv Turske** br. [30905/09](#), Presuda 19. juna 2017. [Krivična osuđujuća presuda zbog uvrede državnog službenika koja je nastala kao rezultat komentara g. Çetina (Çetin) u jednom pismu koje se odnosilo na profesionalni sukob]: Povreda prava po Konvenciji;
- **Niskasaari i drugi protiv Finske** br. [37520/07](#) [Osuđujuća krivična presuda za klevetu nanetu objavljivanjem članka o smeni ombudsmana sa funkcije]: Povreda prava po Konvenciji;
- **Mariapori protiv Finske** br. [37751/07](#) [Krivična osuđujuća presuda novinaru za klevetu zato što je objavio knjigu u kojoj je jednog poreskog stručnjaka optužio za krivokletstvo u postupku vođenom zbog poreskih malverzacija]: Povreda prava po Konvenciji;
- **Otegi Mondragon protiv Španije** br. [2034/07](#), Presuda 15. marta 2011. [Osuđujuća krivična presuda za uvredu kralja]: Povreda prava po Konvenciji;
- **Tuşalp protiv Turske** br. [32131/08](#), Presuda 21. februara 2012. [Osuđujuća krivična presuda za klevetu koja je nastala objavljivanjem dva članka u kojima je kritikovan predsednik Vlade]: Povreda prava po Konvenciji;
- **Cumpăna i Mazăre protiv Rumunije** br. [33348/96](#), Presuda 17. decembra 2004. [Nepotrebno i nesrazmerno korišćenje krivičnog prava u klasičnom predmetu klevete]: Povreda prava po Konvenciji;
- **Murat Vural protiv Turske** br. [9540/07](#), Presuda 21. oktobra 2014. [Kazna od trinaest godina zatvora izrečena za prosipanje boje po statuama Kemala Atatürka]: Povreda prava po Konvenciji.

Neprikladno korišćenje osnova nacionalne bezbednosti radi suzbijanja slobode izražavanja

Vereniging Weekblad Bluf! protiv Holandije – [16616/90](#)

Presuda 9. februara 1995.

Udruženje koje je podnelo predstavku Sudu u Strazburu navelo je da plenidba i povlačenje iz optičaja broja 267 nedeljnika magazinskog tipa „Bluf!”, u kome je objavljen jedan šest godina star poverljiv izveštaj, nisu bili potrebni radi zaštite nacionalne bezbednosti. Država je tvrdila da je ona ta koja treba da odluči da li je neophodno proglasiti i čuvati taj stepen poverljivosti, jer je država u najboljem položaju da proceni na koji bi način mogle biti iskorišćene te informacije za nanošenje štete nacionalnoj bezbednosti.

ESLJP je konstatovao da, u skladu sa Konvencijom, nisu postojali dovoljni razlozi koji bi opravdali zaplenu i povlačenje publikacije iz optičaja. Zbog prirode dužnosti koju obavlja unutrašnja služba bezbednosti, Sud prihvata da takva institucija mora uživati visok stepen zaštite kada je reč o obelodanjivanju informacija o njenim aktivnostima. Ipak, Sud je stao na stanovište da se može postaviti pitanje da li su informacije objavljene u spornom izveštaju u nedeljniku bile dovoljno osetljive da opravdaju sprečavanje distribucije tog nedeljnika. ESLJP je konstatovao da je dokument o kome je reč bio star šest godina u trenutku kada je izvršena zaplena primeraka publikacije. Osim toga, izveštaj je bio prilično uopšten po svojoj prirodi, a i sam načelnik Službe bezbednosti je priznao da razni delovi tih informacija, sagledani svaki ponaosob, više ne predstavljaju državnu tajnu. Konačno, izveštaj je nosio samo oznaku „poverljivo”, što je nizak nivo tajnosti na nacionalnom nivou.

Zaključak: Povreda člana 10. Konvencije.

Za više primera sudske prakse o ograničenjima slobode izražavanja na osnovu nacionalne bezbednosti pogledajte:

- **Stoll protiv Švajcarske** br. [69698/01](#), Presuda 10. decembra 2007. [Osuda na novčanu kaznu zbog obelodanjivanja u štampi poverljivog izveštaja švajcarskog ambasadora u SAD o temi odštete žrtvama holokausta]: Nije bilo povrede Konvencije;
- **Pakso protiv Rusije** br. [69519/01](#), Presuda 10. maja 2010. [Osuda za izdaju putem špijunaže zbog prikupljanja i čuvanja informacija vojne prirode koje su bile klasifikovane kao državna tajna u nameri da se prenesu stranom državljaninu]: Nije bilo povrede Konvencije;
- **Ibrahim Aksoy protiv Turske** br. [28635/95](#), [30171/96](#) i [34535/97](#), Presuda 10. januara 2001. [Osuda zbog separatističke propagande iznete u člancima u štampi]: Povreda prava po Konvenciji.

GUBITAK ZAPOSLENJA

Trogodišnja zabrana bavljenja novinarstvom i zatvorska kazna za promovisanje ekstremizma u kontekstu čečenskog sukoba

Stomakhin protiv Rusije – [52273/07](#)

Presuda 9. maja 2018.

Podnosilac predstavke, novinar i građanski aktivista objavljivao je sopstveni bilten u kome je dao niz izjava o čečenskom sukobu. Godine 2006. osuđen je na pet godina zatvora i izrečena mu je zabrana da se bavi novinarstvom tri godine zbog toga što je objavio izjave u kojima je pozivao na nasilje i ekstremističke aktivnosti i raspirivao mržnju i neprijateljstvo na etničkoj, verskoj i socijalnoj osnovi, čime je prekršio Zakon o suzbijanju ekstremizma.

(a) Ciljevi kojima se težilo – Prema Evropskom sudu za ljudska prava, osudom izrečenom podnosiocu predstavke težilo se ostvarenju nekoliko legitimnih ciljeva: zaštite prava drugih (takvih grupa kao što su ruski narod, pravoslavni vernici i ruski vojnici i policajci), kao i zaštiti nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta, javne bezbednosti i sprečavanju nemira i kriminala.

Iako nacionalnu bezbednost ili javnu bezbednost treba usko tumačiti, pitanja vezana za konflikt u Čečenskoj Republici bila su veoma osetljiva po svojoj prirodi u predmetnom vremenu, što je zahtevalo naročitu budnost vlasti.

(b) Neophodno u demokratskom društvu

(i) Hitna društvena potreba – Sporne izjave bile su deo debate o pitanju od opšteg interesa koje je izazivalo zabrinutost javnosti (sukob u Republici Čečeniji), što je sfera u kojoj ograničenje slobode izražavanja treba striktno tumačiti. Izjave su date u svetlu separatističkih tendencija u tom regionu koje su dovele do ozbiljnih sukoba između saveznih vojnih i bezbednosnih snaga Rusije i čečenskih pobunjenika, što je izazvalo veliki gubitak života i smrtonosne terorističke napade u drugim regionima Rusije.

(ii) Težina kazne – ESLJP je ostavio otvoreno pitanje da li je zabrana bavljenja novinarskim aktivnostima,

kao takva, kompatibilna sa članom 10. Lišenje slobode u kombinaciji sa zabranom bavljenja novinarstvom za govor – čak i ako je taj govor kriminalan – predstavljalo je izuzetno oštru meru, posebno kada je zabrana izrečena na tako dug rok. U tom smislu, domaći sudovi su se pozvali na „ličnost“ podnosioca predstavke i „društvenu opasnost“ koju je predstavljalo njegovo krivično delo. Iako to jesu „relevantni“ razlozi, ESLJP nije na osnovu toga mogao da zaključi da je kazna koja je izrečena podnosiocu predstavke bila zaista neophodna na osnovu bilo koje određene okolnosti datog predmeta. Podnosilac predstavke nikada ranije nije bio osuđen ni za kakvo slično krivično delo (da jeste, izbor ovako stroge kazne bi mogao biti prihvatljiviji). Osim toga, potencijalni uticaj spornih izjava je smanjen. One su štampane u biltenu koji je predstavljao autorsko izdanje (samizdat) u vrlo malom broju primeraka i sa beznačajnom distribucijom. Primerke je delio sam podnosilac predstavke ili su ih delili njegovi poznanici na javnim skupovima u Moskvi, i to samo onim licima koja su za to izrazila interesovanje. Iz tih razloga, kazna koja je izrečena podnosiocu predstavke nije bila srazmerna legitimnim ciljevima kojima se težilo.

Zaključak: Povreda člana 10. (sloboda izražavanja).

Disciplinska kazna izrečena novinarki javnog radiodifuznog servisa zbog toga što je kritikovala programsku politiku

Wojtas-Kaleta protiv Poljske – [20436/02](#)

Presuda 16. jula 2009.

Ovaj predmet je otvorio pitanje kako treba odrediti granice lojalnosti novinara koji rade u javnom medijskom servisu i koja im se ograničenja mogu nametnuti u javnoj debati. Podnositeljka predstavke je novinarka zaposlena u javnoj televizijskoj kompaniji i istovremeno predsednica Saveza televizijskih novinara Poljske zaposlenih u javnom servisu. Kaznila ju je kompanija u kojoj je radila pošto je – u komentarima u štampi – kritikovala odluku javnog servisa da u programu više ne emituje emisije sa klasičnom muzikom.

Obaveze diskrecije i uzdržanosti ne odnose se na novinare zato što je priroda njihovog posla takva da su oni dužni da saopštavaju informacije i ideje. Programska politika javnog radiodifuznog servisa jeste pitanje od javnog interesa i tu ima sasvim malo prostora za ograničenje debate. Poslodavcu podnositeljke predstavke zakonom je poveren poseban zadatak koji je obuhvatao i pružanje pomoći razvoju kulture uz naročit naglasak na nacionalnim intelektualnim i umetničkim dostignućima. Podnositeljka predstavke je tvrdila da promene programske politike nisu u skladu s tim zadatkom i izrazila je široko rasprostranjenu zabrinutost zbog smanjenja kvaliteta muzičkih emisija. Iako je tvrdila da je to činila u svojoj ulozi novinara koji komentariše pitanje od javnog interesa, kompanija je stala na stanovište da je već i samo njeno učestvovanje u toj debati bilo dovoljno da se ustanovi kako je ona prekršila obaveze koje ima kao zaposlena, bez ikakvog pokušaja da se uspostavi ravnoteža između tih obaveza i uloge koju kompanija ima kao javni servis. Slično tome rezonovali su i domaći sudovi koji su podržali taj zaključak ne ispitujući da li je i na koji način tema na koju su se odnosili komentari podnositeljke predstavke i kontekst u kome su ti komentari dati mogli da utiču na dopustivi obim njene slobode izražavanja.

Zaključak: Povreda člana 10. Konvencije.

Sudsko rešenje kojim se podnosiocima predstavke zabranjuje da godinu dana rade kao novinari u klasičnom predmetu po tužbi za klevetu

Cumpăna i Mazăre protiv Rumunije – [33348/96](#)

Presuda 17. decembra 2004.

ESLjP je konstatovao da je sudsko rešenje kojim se podnosiocima predstavke zabranjuje da godinu dana rade kao novinari nakon što su objavili članak o navodnoj proneveri sredstava koju su izvršili lokalni odbornici bilo naročito strogo i ni pod kakvim okolnostima nije moglo biti opravdano pukom opasnošću da bi oni mogli ponovo da učine isto delo. Izricanje takve preventivne mere koja je opšta po svom obimu, iako je oročena, u suprotnosti je s načelom po kome štampa mora biti u stanju da obavlja svoju ulogu čuvara javnog interesa u demokratskom društvu. Stoga je ESLjP zaključio da je, iako je možda moglo biti opravdano mešanje u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja, krivična kazna i prateća zabrana koju su im izrekli rumunski sudovi bila po svojoj prirodi i težini očigledno nesrazmerna legitimnom cilju kome se težilo kada su podnosioci predstavke osuđeni za uvredu i klevetu.

Zaključak: Povreda člana 10. Konvencije.

Za više primera sudske prakse u vezi sa otpuštanjem novinara pogledajte:

- **Fuentes Bobo protiv Španije** br. [39293/98](#), Presuda od 29. februara 2000. [Otkaz televizijskom producentu i scenaristi nakon objavljivanja članka u kome su kritikovani razni potezi rukovodstva]: Povreda člana 10. Konvencije;
- **Nenkova-Lalova protiv Bugarske** br. [35745/05](#), Presuda od 29. aprila 2013. [Otkaz novinarki koji je navodno predstavljao direktnu posledicu obelodanjivanja neprijatnih činjenica o tadašnjoj vladajućoj političkoj stranci]: Nije bilo povrede člana 10. Konvencije;
- **Matúz protiv Mađarske** br. [73571/10](#), Presuda od 21. oktobra 2014. [Novinar je dobio otkaz zato što je objavio knjigu u kojoj je kritikovao svog poslodavca, čime je prekršio klauzulu o poverljivosti]: Povreda člana 10. Konvencije.

POLITIČKO ZASTRAŠIVANJE

Neadekvatne mere pravne zaštite od političke kontrole radio-televizije Moldavija

Manole i drugi protiv Moldavije – [13936/02](#)

Presuda 17. septembra 2009.

Po rečima podnosioca predstavke, koji su svi zaposleni u preduzeću Teleradio-Moldova (TRM), jedinoj nacionalnoj radio-televizijskoj kući u Moldaviji u to vreme, TRM je bio podvrgnut političkoj kontroli. To se pogoršalo posle februara 2001, kada je Komunistička partija osvojila veliku većinu u Parlamentu. Pre svega je najviše rukovodstvo TRM zamenjeno licima koja su bila odana Vladi. Izrada izveštaja političke prirode poveravana je isključivo jednoj grupi novinara koja je uživala poverenje, a njihovi prilozi su režirani tako da se vladajuća stranka prikaže u povoljnom svetlu. Novinari su ukoravani ako bi upotrebili izraze koji su negativno prikazivali sovjetski period ili sugerisali da postoje kulturne i jezičke veze s Rumunijom. Snimani intervjui su sečeni, a emisije su skidane s programa iz sličnih razloga. Novinari koji bi prekršili te uređivačke smernice podvrgavani su disciplinskim merama pa se čak događalo i da ih saslušava policija.

ESLJP je prvo konstatovao da država nije osporila nijedan konkretan primer koji su podnosioci predstavke naveli ukazujući na televizijske ili radijske emisije čije je emitovanje bilo zabranjeno zbog jezika koji je u njima korišćen ili teme kojom su se bavile. Osim toga, pošto je prihvatila da je TRM imao utvrđen spisak zabranjenih reči i fraza, država nije navela nikakvo opravdanje za to. Pored toga, ako se ima na umu da vlasti nisu nadzirale u kojoj meri TRM ispunjava svoju zakonsku obavezu da pruži odgovarajuće programsko vreme predstavnicima vladajuće i opozicionih stranaka, ESLJP je zaključio da su značajni relevantni podaci koje su predočile nevladine organizacije. Stoga je ESLJP zaključio da je u predmetnom vremenu program TRM bitno favorizovao predsednika i Vladu i da je opoziciji bio samo retko omogućen pristup kamerama i mikrofonima.

ESLJP je dalje ustanovio da je u predmetnom periodu TRM uživao praktični monopol na radiodifuzno emitovanje u Moldaviji. Sledstveno tome, za funkcionisanje demokratije u zemlji bilo je presudno važno da TRM emituje tačne i uravnotežene informacije koje bi odražavale celokupan spektar političkog mišljenja i javnu debatu. Državne vlasti su bile dužne da obezbede pluralistički audio-vizuelni program tako što bi donele zakone koji bi jemčili nezavisnost TRM od političkog mešanja i kontrole. Međutim, u periodu koji je Sud razmatrao, od februara 2001. do septembra 2006, kada je jedna politička stranka kontrolisala Parlament, Predsedništvo i Vladu, domaći zakoni nisu pružali dovoljno jemstava političke uravnoteženosti u sastavu najvišeg rukovodstva TRM i njegovog nadzornog odbora, niti su predvideli neki zaštitni mehanizam koji bi štitio TRM od mešanja vladajuće političke stranke u odlučivanje i funkcionisanje tih tela.

Zaključak: Povreda člana 10. Konvencije.

Navodno politički motivisano sudsko uznemiravanje deset novinara (kolumnista, novinara i urednika) dnevnog lista „Džumhurijet“ (Cumhuriyet)

Sabuncu i drugi protiv Turske br. [23199/17](#)

Predmet je u razmatranju pred Sudom

Deset novinara dnevnog lista *Džumhurijet* („Republika“) odvedeno je u policijski pritvor, da bi im potom bio određen pritvor u prekrivičnom postupku u oktobru i novembru 2016. godine, pod sumnjom da su počinili krivična dela delujući u ime terorističkih organizacija i šireći propagandu za te organizacije. Podnosioci predstavke su osporili rešenja o pritvoru pred mirovnim sudijom i bezuspešno su podneli molbu za puštanje na slobodu. Takođe su izjavili pojedinačne žalbe Ustavnom sudu; ti postupci su trenutno u toku.

Pozivajući se pre svega na član 5. stavovi 1, 3. i 4. (pravo na slobodu i bezbednost, pravo na hitno ispitivanje zakonitosti lišenja slobode), član 10. (sloboda izražavanja) i član 18. (granice korišćenja ograničenja prava) deset novinara je podnelo predstavku Evropskom sudu za ljudska prava zbog rešenja o svom pritvoru u prekrivičnom postupku i dužine tog pritvora, a naveli su takođe i da je prekršeno njihovo pravo na slobodu izražavanja. Oni su dalje naveli da njihov pritvor predstavlja kaznu zbog toga što su kritikovali Vladu i da je to, u stvari, politički motivisano sudsko šikaniranje.

Za primere predstavki podnetih zbog navodno politički motivisanog određivanja pritvora turskih novinara pogledajte:

- ***Atila Taş (72/17) i Murat Aksoy protiv Turske (80/17)*** : obaveštena država;

- *Mehmet Hasan Altan i Ahmet Hüsrev Altan protiv Turske* ([13252/17](#)): Presuda od 20. marta 2018;
- *Şahin Alpay protiv Turske* ([16538/17](#)) : presuda od 20. marta 2018.

OSTALI OBLICI ZASTRAŠIVANJA I UZNEMIRAVANJA

Nerazumna dužina sudskog postupka protiv novinara koji je kritikovao visoko pozicionirane pripadnike vojske

Dilipak protiv Turske – [29680/05](#)

Presuda 15. septembra 2015.

Nakon što je objavio članak 2003. godine, u kome je kritikovao visoke vojne rukovodioce, vojno tužilaštvo je na osnovu Vojnog krivičnog zakonika podiglo optužnicu protiv Dilipaka. Posle šest i po godina krivični postupak protiv njega je obustavljen zato što je ustanovljeno da je nastupilo zastarevanje krivičnih dela za koja je podnosilac predstavke optužen. ESLJP je konstatovao da je krivični postupak protiv podnosioca predstavke vođen nerazumno dugo, i za sve to vreme podnosilac predstavke je bio izložen opasnosti od daljeg progona ukoliko objavi neki drugi članak na istu temu. Ta situacija je verovatno odvrćala i podnosioca predstavke i druge novinare od kritičkog komentarisanja pitanja od javnog interesa – konkretno, odnosa između vojske i političkog života u Turskoj.

Zaključak: Povreda člana 6. (dužina postupka) i člana 10. (sloboda izražavanja).

Propust vlasti da preduzmu adekvatne mere kako bi izvršile sudsko rešenje kojim se novinarima dozvoljava pristup radio-stanici

Frăsilă i Ciocîrlan protiv Rumunije – [25329/03](#)

Presuda 10. maja 2012.

U ovom predmetu radilo se o izvršenju sudske odluke kojom je novinarima odobren pristup prostorijama lokalne radio-stanice u kojoj su zaposleni.

ESLJP je konstatovao da je država krajnji garant pluralizma i da njena uloga postaje presudnija onda kada je ugrožena nezavisnost štampe usled spoljnih pritisaka nosilaca političke i ekonomske moći. ESLJP je primetio da je, ako je suditi po različitim izveštajima, položaj štampe u Rumuniji bio nezadovoljavajući u predmetnom vremenu i da su lokalni mediji bili pod neposrednom ili posrednom kontrolom vodećih političkih ili ekonomskih ličnosti u regionu. Osim toga, g. Frasila (Frăsilă) je tvrdio da je bio izložen političkom i ekonomskom pritisku zbog čega je bio primoran da proda jedan deo svog vlasničkog udela u televizijskoj kompaniji.

U takvim okolnostima, ESLJP je zaključio da su nacionalne vlasti imale obavezu da preduzmu delotvorne korake kako bi pomogle dvojici novinara i obezbedile izvršenje sudske odluke kojom je tim novinarima omogućen pristup prostorijama lokalne radio-stanice u kojoj su radili. Time što su se uzdržale od preduzimanja koraka u tom pravcu nacionalne vlasti su onemogućile korisno dejstvo člana 10. Konvencije.

Zaključak: Povreda člana 10. Konvencije.

Montirane optužbe protiv novinara

Sakit Zahidov protiv Azerbejdžana – [51164/07](#)

Presuda 12. novembra 2015.

Podnosilac predstavke (nezavisni azerbejdžanski novinar, satiričar i pesnik koji radi za list *Azadliqas*) uhapšen je i odveden u prostorije lokalne policijske stanice, gde su ga pretresli i u jednom džepu mu našli drogu. Kasnije je osuđen za protivzakonito posedovanje droge. Podnosilac predstavke je u postupku pred domaćim sudovima tvrdio da su mu drogu podmetnuli policijski službenici.

ESLjP je ukazao na nekoliko razloga za zabrinutost u vezi sa okolnostima u kojima su pribavljeni pomenuti fizički dokazi. Prvo, pretres podnosioca predstavke nije izvršen neposredno po njegovom hapšenju, već posle 20 minuta, daleko od mesta hapšenja. Protok vremena između hapšenja i pretresa izaziva opravdanu zabrinutost zbog mogućeg „podmetanja” dokaza, jer je u tom trenutku podnosilac predstavke bio potpuno pod kontrolom policije. Drugo, domaći sudovi su odbili da razmotre video-zapis pretresa. Treće, policija nije odmah dokumentovala hapšenje podnosioca predstavke i njega ni prilikom hapšenja, ni prilikom pretresa nije zastupao advokat. U celini gledano, kvalitet fizičkih dokaza na kojima se temeljila osuđujuća presuda domaćih sudova bio je pod znakom pitanja zbog načina na koji su ti dokazi pribavljeni, pa je postojala sumnja u njihovu pouzdanost.

Zaključak: Povreda člana 10. Konvencije.

Proterivanje i zabrana ponovnog ulaska zbog kontroverznih izjava o kurdsom i jermenskom pitanju

Cox protiv Turske – [2933/03](#)

Presuda 20. maja 2010.

Iako pravo nekog stranca na uđe na teritoriju određene zemlje kao takvo nije zajemčeno Konvencijom, imigraciona kontrola se uvek mora sprovoditi dosledno u skladu sa obavezama preuzetim po Konvenciji. Podnositeljki predstavke bilo je zabranjeno da ponovo uđe na teritoriju zemlje zbog kontroverznih izjava koje je dala o kurdsom i o jermenskom pitanju; ta pitanja su i dalje predmet žestoke debate i to ne samo u Turskoj već i u međunarodnim razmerama.

Mišljenja koja u vezi s takvim pitanjima iznese jedna strana mogu biti uvredljiva za drugu stranu, ali jedno demokratsko društvo zahteva toleranciju i otvorenost kada su u pitanju kontroverzni iskazi. Osim toga, kada se, kao u slučaju ove podnositeljke predstavke, mešanje u pravo po Konvenciji sastoji od zabrane da ponovo uđe na teritoriju zemlje, ESLjP ima pravo da razmatra osnov takve zabrane. Međutim, iz obrazloženja domaćih sudova nije bilo moguće zaključiti na koji su način i zbog čega stavovi podnositeljke predstavke ocenjeni kao štetni po nacionalnu bezbednost Turske. Isto tako, nije bilo moguće prihvatiti tvrdnju da „situacija na koju se ona žali ne spada u polje dejstva nijednog njenog osnovnog prava”. Imajući na umu da nikada nije sugerisano kako je podnositeljka predstavke počinila krivično delo, niti je dokazano da je ona ikada učestvovala u bilo kakvim aktivnostima koje bi se jasno mogle tumačiti kao štetne po Tursku, razlozi koje su domaći sudovi naveli ne mogu se smatrati dovoljnim niti relevantnim opravdanjem za takvo mešanje u njeno pravo na slobodu izražavanja.

Zaključak: Povreda člana 10. Konvencije.

Ostali relevantni instrumenti Saveta Evrope

Preporuka Komiteta ministara zemljama članicama o zaštiti novinarstva i bezbednosti novinara i ostalih medijskih aktera, koju je usvojio Komitet ministara 13. aprila 2016. na 1253. sednici zamenika.

Deklaracija Komiteta ministara o zaštiti novinarstva i bezbednosti novinara i drugih medijskih aktera, koju je usvojio Komitet ministara 30. aprila 2014. na 1198. sednici zamenika ministara.

Smernice Komiteta ministara Saveta Evrope o zaštiti slobode izražavanja i informacija u kriznim vremenima, usvojene 26. septembra 2007.

Deklaracija Komiteta ministara o zaštiti i unapređenju istraživačkog novinarstva, usvojena 26. septembra 2007.

Rezolucija 2035 (2015) i Preporuka 2062 (2015) Parlamentarne skupštine „Zaštita bezbednosti novinara i medijske slobode u Evropi” i Doc. 13664 Izveštaj 2015 (G. S. FLEGO) „Zaštita medijske slobode u Evropi”

Rezolucija 1577. (2007) i Preporuka 1814 (2007) Parlamentarne skupštine „U pravcu dekriminalizacije klevete”. Vidi takođe Doc. 11305, Izveštaj Komiteta za pravna pitanja i ljudska prava.

Deklaracija o slobodi izražavanja i informacija u medijima u kontekstu borbe protiv terorizma, koju je Komitet ministara usvojio 2. marta 2005.

Preporuka 1706 (2005) Parlamentarne skupštine: Mediji i terorizam.

Prevod ovog dokumenta je pripremljen uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Izraženi stavovi ne izražavaju nužno mišljenja Evropske unije.

Prevod sufinansiran
od strane Evropske unije

